

Невелина Попова

Вечер с филмите на Анри Кулев

„Врабците през октомври“

„Бащата на яйцето“

„Цахес“

„Госпожа Динозавър“

През лятото проф. Анри Кулев става на 70 години. По този повод на 16 май в обичайното време за всички прожекции от филмовия репертоар на департамент „Кино, реклама и шоубизнес“ се състоя една паметна за всички присъстващи вечер с неговото филмово творчество. Специално за тази среща Анри Кулев беше събрал фрагменти от свои филми – от 6 игрални и от още десетина документални и анимационни – в обичайното за един пълнометражен филм време. За всеки, който има понятие от монтаж, е ясно колко сложна е една такава задача, да не кажа невъзможна – Анри Кулев е режисьор на 7 игрални, 15 документални и над 30 анимационни филма. Във всички случаи това е рисков експеримент, зад който не е трудно да се открие творческият размах на художника режисьор. Отделните фрагменти оживяха в един нов многопластов филмов текст, с уникални диалогични връзки помежду си, подчинени на свой вътрешен ритъм, обединени от разпознаваеми лайтмотиви и внушения. Неочаквани емоционални преходи, ярки човешки присъствия, вихрени анимационни образи...

Така събраните фрагменти ни въвличат в една богата на внушения и непонасяща традиционни дефиниции вселена. В нея различните поетични ключове, жанрове и сюжетни мотиви пораждаат помежду си нови диалогични отношения: между копнежа по друг живот в абсурдно печалната ни реалност („Врабците през октомври“), антиутопичните видения („Бащата на яйцето“) и приказната фантазия („Цахес“), между изчезващите романтични жестове („Честна мускетарска“), светлите острови на детството и добротата („Госпожа Динозавър“) и трагичната човешка участ в ада на историята („Имало едно време една война“). В тази първа част от прожекцията, посветена на игралните му филми,

Невелина Попова е доцент доктор, преподавателка в департамент „Кино, реклама и шоубизнес“ на НБУ. Завършила е кинодраматургия във ВГИК (Московския институт по кинематография, 1977) г. и педагогика в СУ „Св. Климент Охридски“ (1995). Основните ѝ интереси са в областта на кинодраматургията и анимационната драматургия. Тя е сценарист и редактор на множество игрални и документални филми

Анри Кулев не беше включил само първия си игрален филм – „Смъртта на заека“, по сценарий на Борис Христов. Оказва се, че наличното копие на филма е в ужасно състояние и от чувствителната животворяща камера на оператора Светла Ганева са останали потъмнели и често неразбираеми кадри (това, уви, е печалната съдба на цяла поредица достойни млади филми от 80-те години). А в „Смъртта на заека“ е вградена поетичната вселена на Борис-Христовия „Вечерен тромпет“, с ключовите образи и метафори на поета. Тази дебютна стихосбирка от 1977 г. си остава и до днес най-голямо литературно събитие. Още в онези години, събаряйки какви ли не стени, Анри Кулев имаше куража, силата и чувствителността да я превърне в кинопоезия. Това е любимият ми игрален филм на Анри Кулев и в онази вечер ми беше тъжно от неговото отсъствие... Липсата на добро дигитално копие на „Смъртта на заека“ днес е просто абсурд.

Затова пък всичките подбрани документални фрагменти са от филми по сценарии на Борис Христов. Може би тук е мястото да кажа няколко думи за плодотворното съавторство между поета и художника режисьор, зад което стои дългогодишното им приятелство. Извън киното то преминава и в света на книгите – Анри Кулев е художник на не една негова книга. И до днес помня колко силно ми въздейства „Думи върху думи“ (1996). В нея поетичното слово и рисунката на художника са неразделима сплав, взаимно продължение, свършена цялост. Но да се върнем към филмовата вечер... Общите документални филми на Анри Кулев и Борис Христов са безспорно явление в българското документално кино. В тях двамата автори – чрез живия човек и конкретната съдба – откриват музиката и поезията на самия живот. Те много обичат своите герои. Филмите им са разкази за дарбата и посветеността, за спасителната територия на творчеството и красотата, за добротата и любовта. Независимо дали ни разказват за Ибряма („Сънувам музика“) и за Самир, свираща на зурна от село Кавракирово („Душевно“), за Стефан Веркович и за Иван Гологанов („Загадката Веда Словена“) или за майстора, който търси душата на дървото и за рибаря Кирето с лодката „Санта Мария“ („Книга на мълчанието“), тези филми имат огромна пречистваща сила. Те носят светлина и надежда, идващи от самите дълбини на битието – там, където силата на духа може да преобрази отделната трагична човешка участ.

Фрагментите във финалната анимационна част бяха от „Анините приказки“ по Стефан Цанев, от трилогията „Веселякът“, „Парцалът“ и „Вятър работа“ по сценарии на Христо Ганев и от детския пълнометражен „Пук“ – по Валери Петров.

„Сънувам музика“

„Душевно“

„Смъртта на заека“

В този минималистичен подбор нямаше дори „Хипотеза“ и „Кавалкада“, донесли световно признание на Анри Кулев още през 70-те години на миналия век. Този избор е разбираем, тъй като в програма „Анимационно кино“ през годините сме правили различни семинари за негови филми и студентите би трябвало добре да ги познават. При това стилът на Анри Кулев е винаги разпознаваем – с неистовия щрих и вихрената анимация, с гротесковата сюрреална образност, играта с мащабите, смелите преходи между гледните точки и различните пространства, със свободата на музикалните решения, превръщащи с лекота задкадровия глас в индивидуални арии и едновременно с това – филма в мюзикъл. Това само по себе си е самобитно явление и в анимационното, и в игралното ни кино, зад което няма нито традиция, нито пък последователи. Анимационният шедевър „Приказка за пътя“ и игралният фантастичен филм „Бащата на яйцето“ са първопроходци в този така необичаен за българското кино жанр – мюзикъла.

Този толкова необичаен филмов експеримент се гледаше на един дъх. На всички нас, които бяхме в аулата, прожекцията даде усещане за цялост и мащаб. Колкото и различни като вид и жанр кино да са филмите на Анри Кулев, в какъвто и широк диапазон между комичното и драматичното, между реалното и фантазното да се движи неговият авторски поглед, те всички са разпознаваемо негови филми, белязани от неговата ирония и болка, горчивина и нежност, изваяни от причудливата му образност, с която той преоткрива гротеската, сюрреалното и абсурда във всички видове кино. В неговата поетика филмовите метафори се раждат от реалните сюжетни образи, а в тъканта на самият сюжет, особено в анимационните му филми, винаги са вградени разпознаваеми символи, знаци и цитати, които предполагат зрителят да е активен. Всичко във филмите на Анри Кулев неспирно се движи, постоянно се преобразява, сякаш движението разчупва стените на материята и духа с анимационна животворна стремителност. Тази стремителност се чувстваше по време на цялата прожекция – част от всепроникващото единство, ритмиката и общото дихание на всички филми.

Вечерта бе незабравимо преживяване и заради разговорите на проф. Кулев с неговите студенти. Рядко съм виждала Анри толкова развълнуван. Той говори и в началото, и след края на прожекцията – дълго, топло, мъдро. Спомени за различни хора и периоди от пътя му, размисли за съдбата и срещите в живота, за приятелите и любовта, за щастието да намериш съмишленици в живота и в киното, за изключителното значение на сценария и за благодарността си към авторите, с които е работил – Христо Ганев, Борис Христов, Станислав Стратиев, Валери Петров и др., за

чувствителната камера на оператора, за композиторите Райчо Любенов и Любо Денев...
 Беше вечер подарък, изповедално съкровена.

Жалко, че в живото и пренаселено пространство на университета събитията често се застъпват и поради тази причина много хора, които бяха поканени, не дойдоха.

В залата, колкото и пълна да изглеждаше, бяха само студентите от програмата „Анимационно кино“ – настоящи и бивши, и няколко колеги. Но може би точно затова разговорът бе така непринуден, жив и вълнуващ.

Невъзможно е да се обхване и назове всичко, което Анри Кулев е създал в своя дълъг и така плодотворен път. Присъствието му в съвременния духовен живот на България, а и на света, носи ренесансов мащаб и размах. С огромния си талант и невероятната си работоспособност Анри Кулев създава своите светове навсякъде – в анимацията и живописата, в графиката и карикатурата, в киното и театъра и не на последно място – в преподаването и общуването с младите. Сред безчислените днешни девалвации и ценностни подмени личността на Анри Кулев стои мощно и категорично – като най-висока мяра за съвременен художник, гражданин, педагог. Изглежда почти нереално, че един автор може да работи с такава интензивност, всекидневно и неотстъпно, в толкова различни сфери на изкуството и живота. Неистовият му щрих и иронично-мъдрият поглед са винаги разпознаваеми.

Преподавателската работа в Нов български университет заема особено същностно място в пътя на Анри Кулев. Посветено и предано, при цялата си огромна натовареност, той преподава анимационна режисура на студентите по анимация, вгражда трайно своя опит и чувствителност в техните работи. Винаги толерантен и отворен за всякакви естетически търсения и експерименти, той е любим преподавател и безспорен авторитет за всички студенти и колеги. С него се работи вдъхновено и празнично.

Благодарение на огромната му енергия и посветеност на любимото изкуство Световният фестивал на анимационния филм във Варна буквално възкръсна през 2011 г., след 22-годишно прекъсване и се превърна отново в средище на световната анимация.

Проф. Анри Кулев наистина е доказал през годините, че умее да разтваря хоризонти, да открива таланта на младите и да ги подкрепя. Благодарение на неговите дългогодишни усилия днес програмата „Анимационно кино“ е една от успешните и желани програми в нашия университет, с множество участия и награди на различни международни фестивали. Проф. Анри Кулев е сърцето, двигателят на тази програма. Особено ценна за програмата е ежегодната анимационна работилница, която се провежда в с. Варвара дни след приключването на фестивала и на която той кани световноизвестни аниматори.

Незаменимо е неговото присъствие в департамент „Кино, реклама и шоубизнес“ и в целия университет. Той е едно от лицата, които могат винаги достойно да представят Нов български университет навсякъде – и у нас, и по света.

Затова се радваме и го поздравяваме с голямата награда, която той получи само седмица след филмовата вечер в аулата. По повод 24 май, Деня на българската просвета и култура и на славянската писменост, проф. Анри Кулев бе награден с Грамота и награда на Министерството на културата – „Златен век“ с огърлие, за изключителен принос в развитието и популяризирането на българската култура и изкуство.